

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

מועד קיץ תשע"ט 2019

סמל שאלון 08281 (70%)

הפתרון נכתב על ידי

אבי הבר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

שאלה מספר 1:

האדונית והרוכל / עגנון

אופיה של דמות האדונית והתנהגותה הן תופעות מאוד מעניינות המשתנות והנלמדות לאורך הסיפור. בפגישה הראשונה בין המוכר היהודי המדפק על הדלתות ומנסה למכור את מרכולתו לאדונית שאופייה כדמות אנטישמית. בשפות הסלבויות לא פונים אל אדם בגוף שני: מה אתה רוצה? המונח יהודי הוא מונח מקביל למונח גנב רמאי כשהיא פותחת את הדלת היא שואלת אותו מה אתה מבקש יהודי?

הרוכל היהודי, אופיו מעניין, עגנון בונה אותו כדמות רכיכה למרות שפנתה אליו בפנייה אנטישמית הוא חוזר ומבקש ממנה לקנות ממרכולתו.

על פי הסיפור אין לראות בה שלילה. ירד גשם, לרוכל אין מקום להתאכסן בו והיא מוכנה להרשות לו ללון ברפת. הגשמים לא פוסקים והוא מוכן לעבוד בשבילה ולתקן את הגג.

בין השניים מתפתחים יחסי חיבה ואהבה, הוא היהודי, חסר חוט השדרה, מתקשר אליה ומתחיל לאכול גם מזונות לא כשרים. רואה איך היא מולקת עופות והוא נהנה מבשרם ואף מוצץ את עצמותיהם. והיא מטפלת בו. ביחסים ביניהם יש התפתחות, סופו שמצא את עצמו לא ברפת אלא במיטתה של האדונית, הרוכל היהודי סובל מסיוטים, בחלומו ראה בשיניה סכינים, בלילה חלם חלום שהיא נושכת את צווארו, אך היא למרות שעזב את מיטתה סולחת לו. האדונית נפטרה היות והאדמה הייתה קפואה הניח את גווייתה בעליית הגג ויצא לדרכו, נוכל לראות שינויים באופיים של הדמויות. האדונית הופכת מאנטישמית לדמות אהובה ואהודה על הרוכל היהודי ואילו הרוכל היהודי נשאר באופיו ולא שינה דבר.

שאלה מספר 4:

רעידת אדמה בצ'ילה / הניירך פון קלייסט

א. בצ'ילה מרובות רעידות אדמה גם כיום. הסיפור שלפנינו מתאר רעידת אדמה כזו כששני גיבורי הסיפור חרונימו – הנמצא במעצר משום שחיזר אחרי חוספה אסתרן שנמצאת בהריון בגלל מגע אסור עם אהובה חרונימו. כשפורצת רעידת אדמה קירות בית הסוהר מתמוטטים חרונימו יוצא מהכלא ומחפש את אהובתו חוספה אסתרן הנידונה לעריפה, משום שהרתה לזנונים. השניים נמלטים. עסקנו ברעידה הפיזית במקביל אנו מתארים את הרעידה המוסרית. רעידה זו מוצגת בכמה שלבים, בשלב ראשון חטא הניאוף, חוספה הרתה לזנונים למאהבה חרונימו, ללא ברכת אביו וללא ברכת הכומר. בשלב השני בבריחת בני הזוג הם נתקלים בחבורה של דון פרננדו המבקש מחוספה להניק את בנו, חבורתו של דון פרננדו מבינים את הזוג. הרעידה המוסרית השנייה היא בכנסיה, החבורה חוששת ממה שיהיה שם ולמרות זאת הולכת החבורה כולה לכנסיה. הכומר לכאורה סמל המוסריות הדתית משסע את הקהל בבני הזוג. אבל לאחר שנרצחו זוג האוהבים ונרצחה גם קונסטטה, אשת דון פרננדו ובנם, לוקח דון פרננדו את פיליפ בנה של חוספה.

ב. בסיום הסיפור יש משום נחמה, בניגוד לכומר ולהמונים, מציל דון פרננדו את פיליפ וקצין צבא לוקה את הניצולים לביתו, דון פרננדו מאמץ את פיליפ.

פרק שני – רומאן ונובלה

שאלה מספר 9

אל תיגע בזמיר/ נל הרפה לי

אחד משכני הבית של משפחת אטיקוס הוא בית משפחת רדלי. משפחה ובה אב ושני בנים. בן אחד בו רדלי הסתכסך כתלמיד בית ספר, משום שלא הלך בתלם והורחק מלימודיו, הוא מסתגר בבית אביו והאגדות מספרות שהוא ענק וגובהו שני מטר ויש לו צלקת. חי מבשר ארנבים וסנאים והוא מסוכן. הילדים מבני משפחת אטיקוס מנסים כל דרך להתקרב לבית, כשהם משחקים במשחקי מתח, לגעת בבית, לגעת בדלת ולברוח. בו רדלי והיחס אליו מציגים את כל היחסים של בני העיירה הזו. בו רדלי המכיר במשחקי הילדים, מטמין צעצועים זעירים בתוך החור שבעץ והילדים לוקחים אותם ולא יודעים אך להסביר זאת, זה רק רקע ליחסים בעיירה. כאשר הילדים מתייחסים לבו רדלי הם מתארים את ההתייחסות של בני הכפר זה אל זה, כך סטפני קורפורד מזהירה את הילדים מפני ילדים שהם לא בני מעמד החברתי וכך בעיירה הזו מתייחסים אל כושים. דולפוס ריימונד נשוי לכושית היות ולועגים לו הוא מציג עצמו כשיכור, בני הכושים הינם אנאלפביתיים.

בעיירה נמצאת משפחת יואל, משפחה הגרה בשוליי העיירה, בנם הצעיר בריס, הוא בן כיתתה של סקאוט והיא מזמינה אותו לביתם. בני משפחת יואל לומדים רק שנה אחת בבית הספר, כדי להימנע מעימות עם קצינת החינוך. היות ואיטקוס, אביה של סקאוט מגן על הכושי, טום רובסון, שהואשם על ידי יואל בניסיון לאנוס את בתו מאיילה. יואל רודף אחרי ילדיו של אטיקוס שהיו באותה שעה בתחפושת רק בו רדלי מצליח לדחוף את יואל ולגרום למותו ובכך למעשה הציל את סקאוט שהייתה מחופשת.

מעשיו של בו רדלי מציגים יסוד חיובי בתוך אותה חברה שהיא כולה כישלון.

אנטיגונה

מאבקי כוח, כל הטרגדיה אנטיגונה בנויה על מאבקים. גרעין העלילה הוא המאבק בנפשם של הגיבורים ובין פילוסופית חיים שונות. המאבקים הללו מניעים את העלילה בטרגדיה.

גרעין המאבק הוא ביו חוק המלך לחוק האלים (מאבק זה קיים בכל אחד מאתנו בן אנוש)

חוק המלך הוא חוק יציב ענייני שניתן לחייב בו את בני האדם להעניש או לסלוח.

חוק האלים הוא חוק לא כתוב שאין לו מגבלות של מקום וזמן. חוק המלך מוגבל במקום ובזמן.

גיבורי הטרגדיה – הדמויות הטרגיות מייצגות את שני הגוונים של חוקים אילו, המאבק של אנטיגונה וקריאון הוא מאבק של חוק המלך – חוקו של קריאון הקורא לא לקבור את פוליניקס, אשר בגד בעמו בעוד שאנטיגונה, שחונכה כבת מלך על חוק מלך תובעת לקיים את חוק האלים, חוק המחייב קבורת כל מת (מאבקם של המתנחלים בחברה הישראלית אף היא מבוססת על חוק האלוהים המנוגד לחוק הבינלאומי האוסר על התנחלות בשטחים אך חוק האלוהים הבטיח לעם היהודי את כל ארץ ישראל).

נמצא בתוך המחזה הזה מאבקים משניים בין אנטיגונה הדמות הטרגית, הרואה את האמת שלה בלבד וכל מי שמתנגד לה הוא בוגד . וכנגדה איסמינה, דמות פשרנית המודעת לחוק המלך ומודעת לחוק האלים ומנסה לחפש את דרך הביניים. במקביל לשתי דמויות אלו נמצא דמויות זהות להן בין קריאון הדמות המייצגת את הדמות הטרגית, שלפניו רק אמת אחת ורק היא תצדק והוא לא מוכן לקבל אמת אחרת, גם כשאיסמינה מזכירה לו שאנטיגונה היא ארוסת בנו הוא משיב לה: "עוד בשדות רבים יזרע זרעו". כנגד דמותו של קריאון הדמות הטרגית, נמצא את דמותו של הימון, הדמות הפשרנית המנסה למנוע את הטרגדיה. הימון פונה לאביו ומצדיק את מעשה אנטיגונה שרצתה לקבור את אחיה. קריאון לועג להימון קורא לו תינוק, הימון משיב "אל תביט על גילי הבט על מעשי".

פרק רביעי: שירה

שאלה מספר 16

שירת ביאליק

לבדי/ חיים נחמן ביאליק

התמונה המטפורית הבונה את השיר היא יחסי גוזל ההולך ומתבגר והשכינה שהיא עוף אמהי .

בבית הראשון הוא גוזל רך" נשתכחתי מלב תחת כנפי השכינה". החוויה המובעת בבית זה יש לה רקע שלילי , הוא "נשתכח מלב" תחת כנפי אימו. זוהי תמונת אבסורד .

בבית השני הדובר בודד : " בדד בדד נשארתי" – גם כאן יש אבסורד הרי הוא נשאר עם השכינה אך מביע את חוויותיו כבודד, השכינה מאבדת מכוחה: "כנף ימינה השבורה על ראשי הרעידה" הדובר כבר בוגר יחסית, הוא יודע את ליבה. דמות הדובר יוצרת אזכור לעקדה שם נאמר: " קח את בנך את יחידך אשר אהבת" ואילו כאן נאמר: "חרד חרדה עלי, על בנה על יחידה".

הבית השלישי מתאר מצב שלילי של השכינה היא : "כבר נתגרשה מכל הזויות" נשים לב כי לא נאמר כאן גורשה אלא נתגרשה ,בבניין נפעל כלומר עזיבתה קשורה בדרך כלשהי לרצונה. בבית זה יש משום שלילה של בית המדרש זו: "פינת סתר שוממה וקטנה" ואילו המשורר הדובר הבוגר יחסית נשאר "עימה יחד בצרה".

בבית הרביעי הדובר מתאר את מצבו עם השכינה, לאסיר בכלא הרוצה להגיע לחלון לאור: "צר לי המקום מתחת לכנפה" השכינה חלשה ממנו, היא כובשת את ראשה בכתפו.

בבית החמישי הדובר חזק, השכינה מתרפקת עליו ומנסה מבעדו לצאת, אבל היא עושה זאת בסמל שבור : "וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי"

השיר פותח בתארו עובדה, הרוח היא חיובית, היא נושאת אל האור: כולם נשא הרוח, כולם סחף האור", ואילו בבית החמישי אותה שורה מתארת מצב שלילי, הרוח שלילית: " כולם נשא הרוח, כולם פרחו להם " (פרחו- הסתלקו) ומי שנותר לבדו היא השכינה : "ואותר לבדי, לבדי"

הבית השישי המסכם, מאוחר יותר הדובר מרוחק והוא שומע בבכי השכינה קינה עתיקה מאוד.

שאלה מספר 17:

שירת ביאליק

על השחיטה/ חיים נחמן ביאליק

כבר בבית הראשון מטיל הדובר ספק בקיומו של האל, הוא פונה אל השמיים בשתי שאלות

ואומר: " אם יש בכם אל ולאל בכם נתיב". הדובר המיואש מציג שאלה בפני השמיים

"עד מתי עד אנה עד מתי?"

בבית השני פונה הדובר לתליין, זהו תליין קוסמי שכל הארץ היא הגרדום: " לך זרוע עם קרדום וכל הארץ לי גרדום".

הפנייה בבית זה היא פנייה צינית ומכאן התליין יכול להיות רק הבורא. הבורא מקולל כאן ומסומן כרוצח: "...הך קודקוד ויזנק דם רצח,

דם יונק ושב על כתנתך

ולא ימח לנצח, לנצח"

בבית השלישי ישנה הידרדרות, הדובר מטיל ספק בקיומו של צדק בעולם. החשיבה היהודית מניחה שבעתיד הצדק יופיע. הדובר שולל את העתיד הזה כשהוא אומר: " ואם יש צדק יופע מיד!".

המסורת היהודית מניחה שהאל יושב למשפט על כיסא הצדק, כאן מקלקל הדובר ואומר: " ימגר נא כסאו לעד!"

הוא מקלל את השמים: " וברשע עולמים שמים ימקו".

נשים לב, הוא רק לועג למבצעי הרצח, מכנה אותם זידים מדמה אותם לערפדים יונקי דם.

הבית הרביעי עוסק בנקמה, נקמה שגם השטן לא ברא.

המסורת היהודית מניחה שהעולם מונח על עדנים בתוך תהומות מחשכים, כאן המשורר תובע שהדם יגיע אל התהומות ויהרוס את מוסדות הארץ הנמקים. נשים לב שבבית השלישי הוא מקלל את השמיים: " וברשע עולמים שמים ימקו", הלשון היא לשון עתיד. ואילו בבית הרביעי והאחרון מתאר המשורר את בסיס קיומה של החברה כבסיס רקוב: "ואכל בחושך וחתר שם כל מוסדות הארץ הנמקים".

שאלה מספר 18:

שירת ימי הביניים

ראה שמש/ שלמה אבן גבירול

המשורר מאניש את דמותו של יקותיאל כשהוא רואה בו את השמש.

כאבו של המשורר, צערו על מות יקותיאל בא על ידי סידרת מטפורות המתארות שקיעה.

השקיעה היא הדרגתית, תחילה מוגדרת כאדומה, בשלב שני היא לובשת לבוש אדום, בשלב שלישי הצבע האדום מתפשט לכל רוחות השמיים. כאבו של המשורר בא לידי ביטוי בתיאור הארץ שללא השמש היא נותרת ערומה. המשורר מאניש את השמים "והשחק אזי קדר"

למילה קדר כפל משמעות, קדר –השחיר, קדר -עצוב. השמים אשר השחירו, קדרו, דומים בעיניו למי שלובש שק אבל, על מותו של יקותיאל.

שאלה מספר 22

שירת טשרניחובסקי

לא רגעי שנת. טבע/ שאול טשרניחובסקי

אין בשיר מבע של ריחוק או קרבה של האדם אל הטבע. הטבע משמש את המשורר להבעת רגשותיו.

תמונת הטבע המוגדרת בבית הראשון אומרת:

" לא רגעי שנת, טבע, וחלומות ימתקו

רק רגש בך אראה וסערות וקרב"

כדי להעצים את התמונה יוצר המשורר תקבולת מצליבה בין מקום גבוה למקום נמוך.

" על מרום שיא הריך" – גבוה ו"ובמכרות עמקו" – נמוך

"בתהומות הישימון"- נמוך "ובצל חביון עב" – גבוה.

הבית השני מציג את כאבו של הדובר שבשלו הוא פונה לתנועת הטבע.

הוא יוצר האנשה של הנפש "תאבל נפשי, ופצעי יזעקו" ויצר תמונה מטאפורית של אובדן תקוותיו :

" תקוותי תבלנה כשושן בסתיו"

במצב נפשי כזה הוא פונה לתמונת טבע שיש בה מאבק אנושי בין הגלים המכונים בשיר משברים,
לבין האנשת הצוקים שהוצבו על ידי הבורא:

"אנודה למקום שם משברים ינאקו .

למקום צוקיו ירים צור אדיר ושב"

(האגדה מספרת שאלוהים סגר את הים בסלעים, בצורים והים מנסה לפרוץ את הצוקים הללו).

בבתים השלישי והרביעי מתאר הדובר את אפסותו מול תנועות הטבע . בבית השלישי מול הגלים:

"אז בשתי מגלים הרבים בסלעים" והתמונה היא תמונת הגלים המכים בסלע והם ניצבים בטורים,
טור אחרי טור: "וטור מטור ירום, גל יגבר מגל"

ואילו בבית הרביעי הוא מתאר את כלימתו מול הצורים המופיעים כדמויות אנושיות, הניצבים מול
הגלים. הדובר מחייה את קולות הגלים בעזרת המצלול, "נהמם" ו"המונם". הצורים הגאים מרימים
את ראשם ואת ליבם: "יסגירו את ליבם וראשיהם אל על".